

Структурні елементи правосуб'єктності осіб

Потікевич М.П., слухач магістратури ННІЗН НАВС

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор *Бичкова С.С.*

Цивільна правосуб'єктність являє собою структурно складне правове явище. І треба визнати, що дискусії навколо поняття правосуб'єктності в основному зводяться до спору про зміст цього поняття та його елементів. Правосуб'єктність, безумовно, має свій юридичний зміст. Причому це не просто набір структурних елементів, що складають зміст правосуб'єктності. Правосуб'єктність являє собою правову форму певних соціальних можливостей, зміст якої наповняють якісно взаємозалежні елементи.

Не можна не відзначити той факт, що цивільна правосуб'єктність містить у собі правоздатність як основний елемент. Цілком очевидно, що до змісту правосуб'єктності входить так само й дієздатність. При цьому варто вважати, що останні дві категорії є більшою мірою похідними від правоздатності. Зазначимо, що зміст правосуб'єктності є набагато ширшим і не може бути цілком розкритий через ці дві категорії, тому що вимагає застосування інших елементів. Тут спостерігається концепція, де правосуб'єктність розглядається як узагальнююче поняття, елементами якої є правоздатність і дієздатність у своїй єдності.

У сучасному цивільному законодавстві України чітко розрізняються правоздатність і дієздатність, причому їх розуміння легально закріплені в Цивільному кодексі України: цивільна правоздатність – це здатність фізичної особи мати цивільні права й обов'язки (ст. 25); цивільна дієздатність означає фактичну здатність людини здійснювати ті чи інші юридичні дії спрямовані на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків (ч. 1 ст. 30). Дієздатність тісно пов'язана з правоздатністю і нею визначається.

За своєю суттю правосуб'єктність є засобом визначення кола суб'єктів приватноправових відносин та цивільного права. Тільки її наявність дозволяє виступати учасником цивільних відносин, а також бути носіями суб'єктивних цивільних прав і обов'язків. Правоздатність дає підстави для визначення кола можливостей суб'єкта цивільного права, що служить визначенням змісту його діяльності. Дієздатність у її прямому розумінні застосовується лише до громадян як суб'єктів цивільного права.

Дослідження правосуб'єктності є актуальним у силу того, що цивільне право спільно з міжнародним приватним правом регулює ще й відносини, ускладнені іноземним елементом, в яких однією зі сторін є фізична або юридична особа. Звідси проблема правосуб'єктності згаданих осіб у рамках декількох держав уявляється загальноновизнаною.

У рамках вивчення правосуб'єктності осіб колізії в основному виникає між приватноправовими нормами, що визначають обсяг прав і обов'язків цих учасників. Пояснюється це тим, що в приватному праві йдеться про колізії приватних інтересів, викликаних соціальною необхідністю, і якщо для вирішення питання колізійна норма відсилає до іноземного закону, це об'єктивно не може зашкодити суспільним інтересам. Досить актуальним уявляється розгляд колізійних питань у діяльності юридичних і фізичних осіб при укладенні і вчиненні зовнішньоторговельних операцій, у рамках яких визначається застосування і реалізація відповідного обсягу прав і обов'язків. У цьому зв'язку цікавим і необхідним уявляється визначення ролі національних норм колізійного законодавства, насамперед України, національного

законодавства держав, з якими Україна співпрацює, їх впливу на формування і регулювання обсягу правосуб'єктності як універсального міжнародного явища.

Право на життя як абсолютне цивільне право

Чиж П.О., студент магістратури юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Право на життя – основоположне, невід'ємне особисте немайнове право особи, яке належить їй від народження як особі з особливим невідчужуваним статусом *persona naturale*. Незважаючи на неможливість порушення даного права та існування його *a priori*, тобто незалежно від волі держави чи будь-якого іншого наддержавного утворення, воно є наразі таким, яке не отримує належного захисту.

Право на життя закріплене у багатьох актах – як на міжнародному, так і на національному рівнях. Так, стаття 3 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року визначає, що кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканість. Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року (далі - Конвенція), у статті 2 закріплено право кожного на життя, яке охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання. До питання про виключення з загального правила непорушності права на життя, мова йтиме далі. Протокол № 6 до Конвенції про захист прав і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари також можна віднести до джерела регулювання права на життя. Про те, що право на життя є невід'ємним правом кожної людини мова йде й у статті 6 Міжнародному пакті про громадянські та політичні права від 16.12.1966 року. У Конституції України право на життя передбачено статтею 27, а у Цивільному кодексі України – статтею 281, яка за змістом, фактично, дублює норму Основного закону.

Цікаво, що жоден міжнародний акт, яким констатується існування права на життя як невід'ємного та невідчужуваного права людини, не дає визначення цього права або переліку елементів, які становлять його зміст. Проте, проаналізувавши статтю 281 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), можна дійти висновку, що національний законодавець до права на життя включає такі елементи, як: заборона позбавлення життя фізичної особи (абз. 1 ч.2 ст. 281 ЦК України), захист свого життя та здоров'я й життя та здоров'я іншої фізичної особи від протиправних посягань будь-якими, не забороненими законом засобами (абз.2 ч.2 ст. 281 ЦК України), заборона задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя (фактично, ця норма являє собою законодавчу заборону евтаназії в Україні) (ч. 4 с. 281 ЦК України). Фактично, право на життя, є поняттям широким за своїм змістом та таким, що у виключних випадках може бути обмеженим.

Мова про обмеження даного права йдеться у статті 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. До таких належать: смертний вирок суду, винесеного після визнання особи винною у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання у виключних випадках застосування сили (для захисту будь-якої особи від незаконного насильства, для збільшення законного апетиту або для запобігання втечі особи яку законно тримають під вартою, при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або